

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

5 de ritibus Naupciarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

custodiam permittat, ut quæ eis ad hoc opitulatricis datae sunt. Sequitur vel lequi debet semper virum suum vxor in vita & in morte, can. vnaqueque 13. q. 2. nisi vagari incipiat vir, l. quod nisi 20. de operibus libe. l. lib. 38. P. tit. 1. vel exularet, vt ait Aeschines epist. ad Senat. ius vna caro, Genes. 2. can. sunt qui 27. q. 2. can. deinde 26. distinet. Mart. 19. vna domus, vnumque sepulcrum, ca. abron. 13. q. 2. Proinde Pomponius l. muliere 5. de rit. nupt. in P. pro perfectione nuptiarum ex ritu Romanorum desiderare videtur. vt vxor in domum viri ducatur: deductione namque, inquit, opus esse in mariu non in vxoris domum, quasi in domicilium matrimonii. Indequ tracta est appellatio, ducere vxorem, pro accipere vxorem, et si sola deductio in domum, nisi sponsalia præcesserint, vel alia argumenta, nuptias non probent per se. vt notat Vlpian l. quæstionem 9. de sponsal. lib. 23. P. tit. 1. Promissione autem accedente de habenda ea vxoris loco maximam vim addit §. quoniam, Authen.

7 **Novell. 74. Iust.** §. Ex lege † Romuli apud Dionysium Halicarnasenseum, libro secundo. antiq. Roman. per sacra fratris vxor ducta coniugio, nodo redissolubili iungebatur, eratque mulier viro obsequens & pudica, & domus domina æque ac maritus, & in eius matru bona succedebat heres: sicut parentis filia: ex affe quidem si is intestatus & sine liberis decederet, si cum liberis vna cum illis.

8 §. Statuit aliquando Synodus quædam Constantinopoli sub Manuele eius patriarcha habita, vt notatur in responsis Dithyrhachii, lib. 2. Iur. Orienta. 1. q. metropolyta, eos qui seorsum ab vxoribus remanent, & noluerint continere, excommunicatione notandos: quod intelligendum cum Vlpiano, cum hic status 13. si de iuribus, de donat. vir. & vxor. lib. 24. P. tit. 3. si seorsum habitantes non habeant inuicem honorem matrimonii: alioquin si habeant, habitationem diuiso nõ dirimit matrimonii effectiõnem & vñionem, solent enim, inquit idem Vlpianus, viri consulari vna seorsum habitare.

9 §. Hac ratione † pater detinens vxorem, cogitur conueneri apud prætorem marito, in domum maritalem deducere, l. si inuita, C. de nupt. l. 2. de libe. exhib. in P. l. fin. C. eod. tit. nec potest illam societatem paterna prærogatiua turbare aut dissoluere, l. filia diuortium, & l. dissonantis 5. de repud. lib. 5. C. tit. 17. l. filia, C. de nupt. testam. l. 1. §. fin. de libe. exhib. in P. l. re. rebendenda 5. de iustis. & restitut. sub condit. fact. lib. 6. C. tit. 25. Scriptum quippe, vt non semel dixi, relinquet patrem homo, & adhaerebit vxori, Genes. 2. cum similib. Singularis certe vel melius præstantissima societatum ista, quæ auctori natiuitatis præponitur, vt non solum societas, sed commixtio & confusio duorum animorum, & corporum in vno composito, vnum quid faciens videatur: & animus viri in corpore vxoris, & vicissim mulieris in marito viuere & sedem sibi delegisse, vt non abs re D. Paulus scripserit, nuptiam præcipuum habere studium. quomodo placeat viro, & viuum habentem vxorem, quomodo vicissim eam redamet, 1. Corinth. 7. ad Ephes. 5. ad Coloss. 1.

10 §. Quam obrem † & illa illustrantur radiis maritorum, & eorum dignitate resurgunt, §. hæc in quo de consil. in Authen. l. Fœmine 8. de senato. lib. 1. P. tit. 9. cum mariti dignitate cõdeserunt, Iustian. l. si de nupt. C. & eorum sentiunt fulgorem: æquam enim est & naturalem, secundum naturam, de reg. iur. P. communicati honores, quibus communi sunt etiam infortunia, ob quæ non licet abire a iugo hoc matrimonii. Quid enim tam humanum est, inquit Vlpianus, l. si cum dorem 23. §. si maritus, sicut. marim. lib. 24. P. tit. 3. l. patre furioso 8. de iis qui sunt sui vel alien. iur. lib. 1. P. tit. 6. quam fortius casibus mulieris maritum, vel vxorem viri participantem esse?

11 §. Placuit idcirco, † nec iniustus rationibus, supremis orchestis, mortuo marito atitice, eius archieci quod nisi iuratis & peritis a republica permittitur cuiuslibet viduam defuncti posse artificium mariti, ac si vi uideret, per seruos expertos tamen in ea arte, exerecere palam quamuis magisterii gradu insigniti nõ sunt, & iure communi non nisi ab insignitis tãcteretur. Et ita Philibertus Bugnonius in legibus abrogat. refert indicatum fuisse a Senatu Lutetiano 11. Calend. Decemb. anno 1427. & in comitiis Molinensibus 8. Octobr. 1440. Ego quoque sæpe vidi Tolosæ eo modo Senatui placuisse, dum subfelliis eram affiduus.

12 §. Videtur † quippe adhuc extincto corpore coniugis, cū vidua nobilior cõiunctionis maritalis portio remanere: viua nempe affectio, & animus qui immo: talis est, cui iurata fuit viuente

13 & superstitite corpore societas. §. Sicut † & Iustianus notat,

§. quæ vero, de nupt. in auth. animam defuncti coniugis agere ferre superstitis secundas nuptias. Fueruntque † nationes aliquæ, apud quas vxores mortuis maritis vna cum rogo maritali, vt persenerat: et æqualis societas, vrebantur: veluti mos erat apud Wendos, qui erant genus Sclauinorū, in agis Saxorum & Thuringorum habitantes, vt tradit Vnesfidus Anglus, qui postea Bonifacius appellatus est, episcopus Moguntiaci factus, in epistola ad Edmūdum Anglo. um principem, teste Beato Rhenaño in fin. l. lib. rer. Germani. Idem apud Catharos prope Adrastra um terras in India lege scitum & seruatum, ob feminae cuiusdam beneficium in maritum paratum, teste Diodoro Siculo, lib. 7. anno 9. Alexand. † Strabo lib. 15. hos vocat Catheos sub. I scribens reliquis. Et quia in hac societate coniugali, est diuini & humani ius communicatio: concubimodum bona, sic & affectio æqualia esse debent, & religio, qua vita nostra maxime constat, vt ait Plinius lib. 14. c. 19. eadem vtrique esse debent coniugum. Neque cum sectæ alicuius hominibus vel mulieribus dispatis religionis inire nuptias lex permittit: veluti inter Iudæum & Christianam, vel Christianam, vel Christianam & Iudæum, alioquin capitali supplicio imminente, Valentin. Theod. & Arcad. CCC. l. ne quis 5. de Iudæis lib. 1. C. tit. 12. Et Leo & Anthemius CC. tradunt, l. fin. de sponsal. 5. C. tit. 1. sponsalia dissolui posse propter impudicam conuersationem, aut religionis vel sectæ diuersitatem. Explicant tamen illud intelligendum, si ante contracta sponsalia ignorassent diuersitatē: nam si scierint ante, impune ea non dissoluantur si legibus 16. de episcop. audien. lib. 1. C. tit. 7. fed sibi imputare debent. Iubet Plutarchus in precept. conuul. a libus, vt vxor in religione similis sit marito, neve aliam peregrinam admitteret. Nam, inquit, nulli Deo sacra occultis & abscondita grata sunt. Sed de hoc in solutionis causis matrimonii, latius paulo post.

Deritibus nuptiarum. Cap. 5.

- 1 Solemnia & ritus nuptiarum quare adiciuntur, hique varii.
- 2 Consensus in nuptiis alio modo quam verbis exprimitur.
- 3 Verba qualia in nuptiis consentiendis exiguntur.
- 4 Cuius nomen in nuptiis pangendum cur.
- 5 Verba matrimonii contrahendi serio, non iocandi causa, obligant.
- 6 Verba etiam ioco dicta semper interpretantur pro matrimonio fere.
- 7 Ritus nuptiarum quidam necessarii, quidam minime.
- 8 Proces matrimonii adiecta in omni Ecclesia Orientali & Occidentali: & palam & publice contrahi iubet Ecclesia, quare.
- 9 Clandestina matrimonium non erant iuris obseruatis.
- 10 Bannus quid in nuptiis.
- 11 Mofconia matrimonium publice tantum sunt in Ecclesia.
- 12 Clandestina matrimonium, quod pertinet ad Ecclesiam, rata non sunt, quamuis firma per se & apud Deum, & quare, vide numer. 15.
- 13 Clandestina matrimonium, ab Ecclesia approbari debent.
- 14 Afferens matrimonium probare debet.
- 15 Instrumenta matrimonialia, quomodo probant matrimonium. Instrumenta, pompa, dot, & apparatus non faciunt matrimonium, sed ne clam fiat exiguntur.
- 16 Matrimonium in Italia a sacerdote Cereris.
- 17 Nuptiarum solemnia Hebraeis per hebdomadam.
- 18 Ritus quidam nuptiarum Romanorum adhibitis, ex Plinio, de colofuso, flamme, spina, nucibus, confarreatione, adipe, fudo & lupino lana.
- 19 Taxillarum puella nuptura publice se exponunt tuba & veniens posteriora prius, postea anteriora denudant, & spaciata illic nubit.
- 20 Ritus & forma, qua apprehensis dextris iunguntur coniuges, ex forma a Iudæo in precationibus diuinis adiectis, instrumentis, epulis, & concubina.
- 21 Romanis interdum ritus nuptiarum similes superioribus manu apprehensa, & ithalamiorum & ominationis bona.
- 22 Vxor legitima & mater familias Romæ fiebat ea conueniente in manum mariti, quomodo. Vxor mater familias qua dicebatur: & de triplici formula ducendi vxorem apud Romanos.
- 23 Vxor per coemptionem quomodo fiebat, & conueniebat in viri potestatem.

- 25 *Manus & mancipium potestatem significat.*
 26 *Coemptio quid.*
 27 *Examina olim nunquam erant sui iuris, sed in aliena semper potestate, aut patris, fratrum, propinquorum, aut mariti, nec sine horum obligabatur auctoritate. Et num. 30.*
 28 *Vestales tantum erant sui iuris.*
 29 *Mulier nupta etiam apud Graecos in potestate mariti.*
 30 *Coemptio simulata, alia fiebat Romanis alienationis. Coemptio nuptiarum tribus modis fiebat.*
 31 *In manu mariti fiebat & nuptia per coarctationem, & quomodo.*
 32 *Nuptia per coarctationem sacra & pontificum Ethnicorum & aliorum.*
 33 *Nuptia sacre, sacra quare.*
 34 *Mores familias hodie quae dicantur etiam.*
 35 *Nuptia usu contracte, & uxor usu quid.*
 36 *Uxor contracta erat concubina.*
 37 *Uxor vulgaris concubina. Concubina honesta uxor.*
 38 *Concubinam cum uxore habere non licebat.*
 39 *Concubina honestatem matris familias amittebat.*
 40 *Ritus alii Romanorum in nuptiis.*
 41 *Aqua & ignis in nuptiis cur adhibebantur.*
 42 *Cymborum coniugia firmabantur cymborum rescacatione.*
 43 *Theutonici coniuges capillos mutuo detondebant.*
 44 *Armenii articulos denotabant.*
 45 *Elamitae pungebant ad sanguinem usque digitum.*
 46 *Ritus aliarum gentium in nuptiis firmandis. Numidorum, Dacum, Hungarorum, Scicioniarum, Tarentinorum, Scythiarum, Cardensium.*
 47 *Cardensium ignem accendebant in ubi ipsi sum quo existitelo fiebat diuortium igni aquam iniicere, procerbum quid.*

In nuptiis sunt aliqua substantialia, & alia non substantialia pendere oportet: iam autem formam substantialem monimus in consensu contrahentium consistere, glo. pen. in c. tua nos, de sponsal. Siquidem reliqui ritus & solemnia, vel ad subsidium coniugum, vel ad probationes gestorum. Ideo & forma contrahendi varia, ritusque varii veluti expressio consensu, verbis & ritibus. Quamquam tamen & sine verbis alio modo exposto consensu fiant, quemadmodum dum mutus mutue nuptias contrahunt. Paul. in mutus, 76. de iur. dot. lib. 23. P. tit. 3. l. ex sacro. 43. de uigilo. lib. 28. P. tit. 6. cap. cum apud. ca. 23. de sponsal. lib. 4. Decret. tit. 1. Verba quaeque sint dummodo consensus ille de praesenti tempore exprimat, etiam nihil interest, ea enim interdum sunt, si pro uxore habiturum, & pro marito habituram, ut ait Alexander 3. sum. pont. cap. ex parte. cap. 9. de sponsal. lib. 4. Decretal. vel accipio te in meum, & accipio te in meum, cap. penult. de sponsal. cap. licet, de sponsal. duor. Apud Romanos tunc usurpata, ego tibi Caia, tu mihi Caius a tempore Caius honesta matrona, & optime lanifica, se undum tamen tamen. Probum lib. de pronominibus, circa operis Valerii Maximi finem. & Plutarchum lib. problemat. Sunt tamen & iis familia, prout moribus regionum recepta sunt quae nodum iniiciunt copulae, si modo serio, non iocandi animo pronuntiantur, cap. tua nos, 26. de sponsal. Caia, l. simulata. 36. de ritu nuptiarum. eod. in P. sicuti nec iocandi causa promissa obligant, l. obligationum substantia, de auct. in P. nec qui se iactavit heredem institutum, ideo institui videtur, vel instituire tenetur, l. final. de testam. in P. Plus enim valet quod agitur quam quod simulata concipitur, rubric. plus val quod agit. C. nec vitra intentionem actus agentium operantur, l. se ego, & non omnis, de reb. cred. P. multum interest, Cod. si quis alter vel sibi, l. verum est, & si quid fur, de fur. P. Verum tamen hic cauedum est, tamen hallucinetur quisquam non semper verba etiam ioco dicta, pro ioco accipi, sed pro matrimonio interpretari fere semper, glo. l. in cap. tua nos, in verbo mulierem, de sponsal. l. simulata, de ritu nuptiarum in P. Itaque cauendum est, ne verbis capiat quis temere effutit: verba quippe non ad simulandum, sed ad exprimendam mentem dicta censentur: & nemo existimandus est aliquid dixisse, quod prius mente non agitaerit, ut ait Cellus, l. Cellus, l. Labeo 7. §. idem Tubero, de supel. leg. 4. lib. 33. P. tit. 1. c. l. non alter, de legat. 3. ex Tuberonis sententia. Ad tamen ritus autem quaedam pertinent fere necessario, alia non valde requiruntur, et si praetermissa sunt, non exprorantur. Itaque tamen sancta Catholicaque ecclesia in nuptiis firmandis & celebrandis, sacras adhibet preces & orationes cum in orientali lib. i. iur. Oriental. tit. de spon-

sal. tum in occidentali orbis parte: utque eas, quae decet honestate concipiatur, publice exigat fieri matrimonia, non clam, ut sine dolo & omni legitima approbatione fiant, Concil. Arelat. c. 6. can. nostrates, c. nullus fidelis, 30. quest. 5. in de rebus. Hermisda sum. pontif. c. 6. Clam tamen facta, fraudis habent aliquod argumentum, l. final. de ritu nuptiarum. Porro clandestina non erunt matrimonia, tribus observatis: primum, si testes, dum fiunt, adhibeantur, d. can. nullus, & c. nostrates, 30. q. 1. secundo si parentum habeatur consensus, de quo diximus, ad sintque qui parantur diuntur, c. sponsus, ex concilio 4. Carthagi. & c. aliter, 3. q. 1. tertio, si matrimonia celebranda prius in ecclesiis per curiones publice proponantur competenti termino praefinito intra quem qui voluerit, & poterit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi quoque presbyteri inuestigent, utrum aliquod impedimentum obstat, puta, si contracturi sint in gradu prohibito, vel alio modo impediuntur, ut in concilio generali fuit decretum, Innoc. 3. ex concilio generali, in ca. cum in iudicio. c. 2. de claud. de sponsal. lib. 4. Decretal. tit. 3. Vocant vulgo hanc propositionem publicam, Bannos, declinata voce a Graeco τῶν, omne; ἢ τῶν innotescat, vel tamen quod per hanc dictionem Bann. prima, secunda, tertia denuntiatio, quae fit in suggestu ecclesiastico futurorum nuptiarum, id est, integra & perfecta praedictio & vniuersa significetur: mutatur enim facile in β. Exstat tamen & canon cuiusdam Ioannis Metropolitae Moscouiae, qui apud Ruthenos habitus est propheta loco, matrimonium non nisi publice in ecclesiis contrahatur, ut refert Sigismundus Liber Baro in comment. rer. Moscouitar. in canomb. Ioannis. Requirit tamen ista summopere ecclesiastica disciplina, nec ecclesiae rata dicuntur clandestina matrimonia, quamuis contracta clam, sine impedimento tamen rata sint & firma per se, & apud Deum, c. 2. de clandest. desponsat. & ibi gloss. can. erubescat. 32. dist. 8. c. Christiana. 32. q. 1. Cuius diuersitatis ratio ea est, quod ecclesia non potest iudicare de his, quae latent: & ideo si de clam contractis nuptiis coram iudice ecclesiastico agatur, cum dubium illi sit, non interueniente ecclesiastica solemnitate, an fuerit factum matrimonium, tamen non potest compellere seruare illud. Ideoque etiam eius comprobatione in celebratis aliter opus est, ut explicat Alexander 3. sum. pontif. cap. 2. de claud. desponsat. Et quamdiu illi de coniunctione legitima fides non sit, ita coniugios, ex praesumptione certa scortationis, ab iniucem discedere iubebit, & ut stuprum de coniunctione indicat, c. 135. q. 1. Atque ab eo, qui asserit contractum matrimonium, probatio exigitur, c. 1. de claud. desponsat. At Deus tamen qui occulta nouit, Psal. 43. ad Hebr. 4. quive rebus non indiget, etsi quis contractum neget matrimonium occulte, & quamuis, quia non probatur, non cogatur adherere coniugi: vere tamen nouit factum & indissolubile: proinde legibus Dei qui occultum inficiatur, tenetur ac vincitur, ut nec alium possit inire coniugium illo occulto perseverante: & si in eam aliquid reus sit adulterii. Instrunt itaque pleraque, & sanctiora & honorabilia reddunt negotia, quae de substantia non sunt. Eoque tamen pertinent nuptialia instrumenta. In eo ab initio, 14. de nupt. Cod. §. nuptias, de nupt. in authent. quae tamen per se non probant matrimonium, l. donationes in concubinas, 2. de donation. lib. 39. P. tit. 5. seu pacta matrimonialia, pompa, seu nuptiarum apparatus, l. si donationum, C. de nuptiis, & dotis constitutio, l. final. de donation. ante nupt. Cod. 3. de iure dotum, in P. sine quibus tamen substantia matrimonii consistit, proxime citatis iuris. Docet id Concilium Arelatense canon. 6. & canon. nullum, 30. quest. 5. Nullum fiat matrimonium, inquit, sine dote, nullus uxorem ducere vel nulla habere praesumat, nisi secundum facultates dote constituitur: audi postea rationem, non quod sine dote matrimonium esse non possit, sed ne sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel uxorem ducere praesumat. Erat tamen & ritus apud Romanos Ethnicos, ut matrimonia iungerentur a sacerdote Cereris per orationem sacram, teste Plutar. ho. in precept. conubialib. Et apud maiores Iudaeorum laetitiae illius publice testantur causa, etiam sub lege naturae, per integram hebdomadam nuptiarum fiebant solemnia, Genes. 29. Iudic. cap. 14. Postea hic ritus tamen variis ex Plinio, in nuptiis, adhibitos antiquitus, referre: qui, etsi de consuetudine obliterati sint, nihilominus tamen ostendunt, non clam, non leui iudicio, & ut ita loquar, non summarie, & de plano factas fuisse. Indicabo solum de illis aliquot locos. Is itaque in primis ait, Plin. lib. 8. cap. 48. Lanam cum colo, & fuso Tanagulis, quae eadem est Caia Caciia vocata est, in templo Sangi durasse prodens se, auctor est Marcus Varro: fuisse namque ab ea togam regiam undulatum in domo Fortuna, qua Seruus Tullius fuerat consecutus.

inde factum, ut nubentes virgines comitar etur colus comita, & susus cum stamme. Et alibi Plin. lib. 16. cap. 18. Spina nuptiarum facibus aspicuissima, quoniam inde fecerunt pastores qui rapuerunt Sabinas, ut auctor est Massurius. Et iterum Plin. lib. 15. c. 2. Honor nubicus in glandibus natura peculiaris gemino protectis operimento, vuluati primum calicis, mox lignis putaminis: quae causa eas nuptus fecit religiosas, ut modis factu munito: quod est verisimilium. quam quia cadendo, vripudium sonumque faciunt. Et rursum Plin. lib. 18. cap. 3. In sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, nouaque nupte farreum praeserebant. Et alibi Plini. lib. 28. cap. 9. Proxime in communibus ad pila laus, sed maxime suilli apud antiquos etiam religiosi: certe noua nupte inuantes, etiam ante solema habent, postea eo attingere. Et paulo post: Masurius inquit, lupino adipi antiquos palmam dedisse, ideo nouas nuptas postea illos ungere solitas, ne quid mali medicamentum inferretur. Denique & alio loco Plini. lib. 29. cap. 2. Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postea a nubentibus attingi iubentes. De Taxillam qui populus in India, nubendi consuetudine, noua quaedam & inusitata refert Aristobulus, & post eum Strabo lib. 15. Geogra. vt qui praenopia filias suas elocare non possunt, eas in ipso aetatis flore in forum producant cum tuba & clasticis, quibus bella significari solent. Tum multitudine conuocata, puella accedenti primum posteriora humero tenus detegit, postea vero anteriora: quae cum placita fuerit & approbata, quibuscumque vt videtur nubit. Formula iungendi matrimonii, quam hodie videtur imitari, exstat in Tobiae historia c. 7. frequentata etiam, vt opinor, eius seculi hominibus. vt apprehensa manus dextera futurae sponsae daretur dexterae futuri viri: Sic enim Raguel coniunxit filiam Tobiae iuniori, precationem addens sacram, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, vobiscum sit, & ipse conuincat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Fiebatque charta postea scriptura coniugii, epulum, & Dei benedictio, & concubitus. Hodie etiam inter Iudaeos, in libro precum illorum, Mahzor sanctae synagogae Romanae, habetur benedictio sponsaliorum, in qua, qui benedictioni praepositus est, sumit calicem, & recitat orationem: Qui creas suillus vitis, &c. Et aliam sponsalibus accommodam: pota e bibit vinum & subinde propinat sponso & sponsae, impletur & postea septem dies conuiuii. Refert quid simile fere Iulius Capitolinus in Gallienis duobus factitatum, sed non verba sacra, sed venera recitata in nuptiis Gallieni: Nuptiarum epithalamium, inquit, cum dixissent centum poetae de fratribus Gallieni conuinctis, ipse Gallienus Caesar, cum manus sponso rum teneret, ita dixit:

Ita ait, o pueri pariter sudate medullis
Omnibus inter vos: non murmura vestra columbae,
Brachia non hederæ, non vincant oscula concha.

23 Huc pertinet vxoris legitima species, apud Romanos, quae ita per manum mariti tantum fiebat mater familias, & transibat in familiam mariti, prolatis, certo ritu adhibito, verbis conceptis. Tres enim apud Romanos vxoris ducenda formulae, per coemtionem, per confarreationem, & per vsum. Per coemtionem fiebat mater familias & veniebat in manum mariti vxor, vt ex Cicerone in topic. docemur, dum ait, Sita Fabia perunia legata est a viro, si ei viro mater familias esset, si ea in manum non conuenerit, nihil debetur: genus enim est vxor, eius duae formae: vna matris familias, haec sunt, quae in manum conuenerunt, a terra earum, quae tantummodo vxores habentur. Coemtionem fiebat iste nuptia: vt ait Boetius in 2. topicor. ex Vlpiani institutionibus, dum sese coemendo inuicem interrogabant: vir ita, An sibi mulier mater familias esse vellet? Illa respondebat, velle. Mulier, An sibi vir pater familias esse vellet? Ille velle respondebat. Itaque mulier viri conueniebat in manum, & erat mater familias viro, loco filiae: & ita mulier illa postea erat in manu mancipioque, id est, potestate mariti. Sic Seruius Sulpitius apud Gellium lib. 4. noct. c. 3. pellicem appellatam ait libro de dotibus, probrosamque habitam, quae iuncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu mancipioque, alia matrimonii causa foret, etenim transibat in potestatem mariti, vel particeps cum matre fiebat potestatis conuentione. Manus namque arbitrium & potestatem significat, vt apud Pompo. l. 2. de orig. iur. in prin. lib. 1. P. tit. 2. sicuti inde & manumissio, Vlpia. l. 4. de inst. & iur. eod. lib. 5. l. de liberti. lib. 1. Instit. iur. ciu. tit. 5. & emancipatio, Iustina. in l. fin. de emancip. libero. l. 8. tit. 4. 9. §. praeterea, quibus modis pat. pot. sol. lib. 1. Instit. dicuntur liberationes a potestate dominica vel paterna. Coemtionem autem illa, erat simulata quaedam distractio potestatis, quae tenebatur mulieratequam nuberet, & ex qua in

potestatem aliam mariti scilicet, traducebatur. Siquidem sui iuris antiquis nunquam femina erat, sed semper in tutela alicuius erat, vt M. Porcius Cato pro lege Oppia apud Lium dicit lib. 44. maiores voluisse nullam nec minimam quidem rem sine auctoritate feminas agere, sed in parentum fratrumve, aut liberorum esse potestate, vt Cicero pro Caccina scribit, non potuisse sine tutore obligari, nisi Vestales essent: nam tunc exirebantur a potestate ex lege Numae, Plutarch. in Numa, proinde tunc ait Euripides:

ἡ γυνὴ ἐξ ἄβυσσος καὶ ἀπολύων δούρα,
ἢ τῶν τεύχων ἔστιν ἀδὲ ἀδελφὸς, id est,
Mulier egressa domum paternam,
Non est amplius parentum, sed mariti.

Quod tunc apud Romanos coemtionem fiebat: Nam coemtionem si mulata in alienatione rerum qualicumque, moris erat etiam antiquis vti: veluti in emancipatione liberorum ante Iustinianum & Anastasium, l. fin. & pen. de emancip. libero. C. §. praeterea, quibus modis pat. pot. sol. ab. Inst. In emancipatione familiae, per aes & libram testamento facto, §. 1. de testa. ordin. l. 2. Instit. iur. 10. Liberabantur & a sacris res, & profanae fiebant per coemtionem sacrorum, vt notat Cicero pro Murena. Carolus Sigonius de antiqu. Roman. c. 9. ex Varrone refert rationem coemtionis, vt veteri lege Romanorum nubentes mulieres tres asses ad virum deferrent, atque vnum, quem in manu tenebant, tanquam emendi causa marito dare solitas: alium, quem in pede habebant, in focolarium familiarium ponere: tertium in faccipio cum condidissent compito vicinali resignare. Igitur & vxor, quae matris familias nomen habebat, praeter matrimonium, pactum in manu mariti faciebat de familia: ideo matrem familias eam solam appellatam ait Gellius lib. 18. cap. 6. quae in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti & in sui heredis venisset. Quae anno tonda pro iure vxorum, & praecitum Iulius Cicero i. de orato. defendenti earum litres, dum ait, Neque illud est mirandum, qui quibus verbis coemtio fiat nesciat, eundem eum mulieris, quae coemtionem fecerit, causam posse defendere. Neque tunc etiam solum nuptias, quae per coemtionem fiebant, in manu mariti fieri inuenio, sed & illas, quae per farreationem fiebant: modo vera sint, quae tribuuntur Vlpiano in vndetriginta libris, qui ex corpore eius collecti dicuntur: enim sibi scribit in titulo 9. de iis qui in manu sunt: Farre conuenitur in manum certis verbis, & testibus decem praesentibus, & solemnibus sacrificio factio, in quo panis farreus quoque adhibetur. Ceterum nuptias quae fiebant per farreationem, quidam dixerunt, proprias esse, tantumque frequentatas apud Gentilium pontifices ducentes vxores, ideoque sacras nuptias dictas. Verum melius opinor illas omnibus quibuscumque vti volentibus communes fuisse. Deinde tamen omisam earum solemnitatem farris adiciendi, subrogatam in eius locum coemtionem exstitit, & ita exoleuissent, retentis tamen in coemtionem ceteris confarreationi additis solemnibus, vique & efficacia. Quod ex collatione rituum coemtionis, & effectum & solemnibus nuptiarum confarreationis facile est colligere. Sic enim de istis loquitur Dionysius Halicarnass. lib. 2. Histor. Roma. Romulus constitutione redegit vxores, ad decentem modestiam: ea sui talis. Mulierem nuptam quae iuxta sacras leges conuenisset cum viro, ei particeps esse possessionem & sacrorum omnium. Nominabant autem praecitum Romani sacras nuptias, vocabulo suo, farracia: quia coniuges vescebantur eodem farre, quod nos Graeci Zean dicimus: & quae admodum nostri homines antiquissimam hordeaceam frugem rati, hordeo, quod molam salisam vocant, hostias iniiciant: ita Romani quoduis sacrificium igne adolendum respergunt farre, quippe qui hoc genus antiquissimum existimant & honoratissimum. Manet enim is mos hodieque, nec quicquam est aditum ad singularitatem praecitum. Haec sane inter virum & vxorem communio primi & sacri quondam habitus cibi, atque fortunae quamuis optima, a communi farre nomen inuenit, vinculum efficiens in dissolubile: nec ulla res tale coniugium dirimere poterat. Ita lex haec mulieres nuptas non habentes quo se vertant alio, coegebat vnius maritis se atque temperare moribus, viros item sic habere mulieres, ut rem necessariam, nullaque diuelliendam tempore: vxor enim pudica & marito semper obsequens, aequae ac ille domus erat domina, & in eius defuncti bona succedebat heres, sicut parentis filia, ex esse quidem, si is liberis carens ac inestitatus decederet: quod si prolem haberet, ex aequo cum liberis: si autem aliquid peccaret, penam luebat ex mariti lesi arbitrio, &c. Haec Dionysius ad verba, quae ostendunt

dunt matrisfamilias dignitatem & auctoritatem fuisse, & in nuptiis quæ per farrationem fiebant. Neque tempore Romuli alias iustas nuptias puro fuisse: quod mihi confirmare videtur Plinius lib. 18. c. 3. *Quin & in sacris inquit, nihil vel grossius confarrationis vinculo erat, nonneque nuptie farrum præferant.* Idemque Plin. lib. 18. c. 8. ex adreore seu farre fuisse antiquis cibum scribit. Quibus si iungas quod superius attul, ex Vlpiani l. b. tit. l. 1. §. 9. de us qua in manu sunt, selectis & farre contineri solitum in manum mariti mulieres, intelliges nos posse vere asserere cocmitonem suæ cessisse in locum farris. Iure tamen pandectarum receptum est. & recentiori, matresfamilias etiam dici, quæ sint honestis moribus mulieres, siue ille sint viduæ, siue inuptæ vel nuptæ. teste Paulo l. 1. *renuntiatum, 46. §. matremfam. de v. r. b. sig. lib. 50. P. tit. 16.* Item & eas, quæ non sunt in potestate patris fecundum Vlpianum, l. nam cum Romano, 4. de iis qui sunt sui vel alie iur. l. b. 1. P. tit. 6. Ceterum tamen quæ essent nuptiæ vitæ tantum contractæ conlat ex eo quod tradant. *Gellius, l. 3. c. 2. Sigonius, lib. de antiquo iure Romanorum, c. 9.* vlt. mulierem dictam matrimonium continere, quando ea tutoribus auctoribus, cum marito matrimonii causa conveniebatur, & per annum impletum apud eum remanebat, quæ conventionem non interrupta vlt. dicebatur capta: quod si per trinoctium abisset, interrupta vitæ capio erat, & dicta vlt. supra mulier. Verum contestatio præcedebat in hoc genere & vxoris inter vitium & vxorem, quod solibus pro reanda causa coirent: alioquin enim si honesta esset, & ingenua, cum qua coniungeretur quis sine ea testatione, quod non ea mente vt vxorem haberet, vxor præsumebatur, & pro ea erat testatio a viro præcedente, non vxor, sed conubina olim permilla, dicebatur, auctore Martiano Iurif. consul. de concub. lib. 25. P. tit. 7. *l. in lib. 2. de rit. nupt.* Et tunc melius est, vt non annumeremus his concubinarum testationes, inter matrimonii coniunctiones, quia illæ a matrimonio per solubile vinculum differunt: vt notat Vlpianus *in l. de concub. in P.* Nisi dicamus tamen matrimonium illegitimum cum Callistrato, l. pen. §. *fin. ad municipal. lib. 50. P. tit. 1. & vxorem vulgarem concubinam,* quando ea qua se in concubinatum dedit mulier, matronæ nomen non amittit: si enim opinor Vlpianum intelligendum, qui ex hac coniunctione adulterium quoque esse existimat, *Ulpian. l. si vxor, 33. ad l. l. de adul. l. 7. §. 8. P. tit. 5.* Siquidem tamen illa vxoris erat honesta concubina iure illo Pandectarum. Et proinde tempore quo quis vxorem habet, inquit Iulius Paulus lib. 2. *recept. sent. tit. 2. de concub. in P.* concubinam habere non potest: & concubina ab vxore solo delicto separatur. Quod & statuit edicto Constantinus l. 1. *de concub. in P. Cod. tit. 26. Populo emissio, nemini licentia concedatur, inquit, constanter matrimonio concubinam penes se habere.* Quod & firmavit Iustinianus l. final. §. *final. com. u. de manumiss. lib. 7. tit. 15.* Sicuti tamen nec licuit hoc iure Romanorum ad similitudinem vxoris habere, nisi vnam concubinam, §. *consuetudinibus, in fine de trien. Et semel, si authenticis, collat. 3.* quæ tamen extra personam patris matrisfamilias honestatem non habebat. *Marci in l. si nuptiarum, 21. de rit. nuptiarum, lib. 23. tit. 2.* Sed de concubinis suo loco latius. Et hæc pauca de ritibus Romanorum in nuptiis sufficiant, quando hodie & tempore iuris Cæsarei ab vlt. conuentio in manum, confarratio *Cornel Tacit. lib. 4.* & iure Christiano concubinatus & vxoris temporariæ vsus. Omitam tamen consulo recensere reliquos ritus, qui vt plerumque ab iisdem Romanis solemnibus & præstantioribus nuptiis adhibebantur, qui colligi possunt ex libro 1. *l. a. an. dum agit de Martiæ & Caronis nuptiis:* quia parum aut nihil ad necessitatem matrimonii, & ad iuris quod tractamus questiones pertinere videbantur, veluti auspicia, aquæ & ignis tactus, qui fiebat a noua nupta, de quo Plutarhus in *problemat.* Meminit tamen & Scævola Iurif. consul. nuptias celebratas igne & aqua adhibita, *Scævolan l. Scia. 65. §. 1. de donation. inter viros & vxorem,* veluti cum symbolo generationis. Nam Philosophorum quorundam opinio est ex horum mixtione illam fieri generationis actionem, terre patendi vim, tradentes: vel forsitan quia monere volebant antiqui ætæ natum cumulum in nuptiis esse. Nam vt Græcus quidam ait, *ἐλάττω ἀπὸ τοῦ γυναικὸς τὴν ἄρτην, ἡ γυνὴ ἡνελὸς τὸν ἀνδρῶν.* Non persequar ea quæ de rapto fiebant: qui Sabinarum referebat coniugia prima, non Thalsi viri nominationem dum nupta primum domum ingrediebatur, per hastam pilorum ditionem, cinguli virginis solationem, aliaque quæ classici bonarum literarum auctores fuisse persequuntur, *Plin. in Remulo.* Feruntur tamen & plures diuer-

farū nationum ritus, de quibus vide *Bocarium. lib. de nupt. & lib. inscriptum, le paragon de veru. c. 4.* Cymbri vlt. iunt, vbi de partum erat matrimonium, vngues relecebant & sponsus sponsæ, & contra sponsa sponso sēgmenta dono mittebat: quæ si mutuo acceptarentur, matrimonium ratum erat, atque tunc simul veluti coniuges onueniebant. Inter tamen Teutonicos, vxor marito, 43 maritus vicissim vxori capillos radebat, in quo faciendo consensus, nuptias perficiebat. Apud tamen Armentos, sponsus scindebat 44 extremum auriculæ dexteræ sponsæ. sponsa autem sponso extremum sinistræ: & hoc solo ritu perficiebatur matrimonium. Apud tamen Elamitas sponsi & sponsæ mutuo sibi vlt. ad sanguinem pungebant dig. tum cordis, præsentibus inuitatis & ita firmabatur matrimonium. Apud tamen Numidas, vterque coniugum 46 spondebatur in terram, & luto inde facto in symbolum matrimonii, frontes mutuo inungebant. Dati mutuo se amplectebantur, & iis qui altabant nouum nomen imponebant: quod si hilare acciperent, ratum erat matrimonium. Apud Hungaros, sponsi mutuo sibi imagunculas argenteas præmittebant, quibus receptis iucunde nuptiæ celebrabantur. Mos apud Siconitas vt futurus vir cal. eum pedis dexteri sponsæ mitteret, sponsa autem sponso sinistri. Apud Tarentinos, proximis vtrique in conuiuium vocatis, perficiebant matrimonium, manducantibus sponso & sponsa eadem manu. Scythæ mutuo sibi rangebant primum pedes, post genua, dehinc cubitos, frontes, oculos, aures, & tandem se exol. ulabantur, eoque ritu in perpetuum firmabatur 47 matrimonium. Apud tamen Cardienfes, sacerdes ad domum mariti ibant, vbi conueniebat mulier, ibique accendebant ignem, qui nunquam extingui, saltem dum viuerent, debebat: nam si extingueretur, fiebat diuortium, & erat instar repudii, nisi simul quadraginta annis vixissent: indeque abiit in prouerbum, pro repudio aquam igni ini. ere.

Rationes, cur nuptiæ duorum tantum, & quare tot ritibus & ceremoniis initiuntur & probentur. Cap. 6.

- 1 Deu matrimonium duorum in paradiso iunxit, nouerunt & Ethnici a Deo inducunt.
- 2 Ratio secunda, matrimonia inducunt ad cohibendam vagam, & feruam Veneream.
- 3 Lex Pappæ Poppæ de vlt. virorum sexagenariorum & mulierum quinquagenariarum nuptis sublata, pariendi mulieribus annis quinquagesimus, terminus hominum sexagesimus generandi.
- 4 Pappæ Poppæ legibus plura capita, & a quibus emendata.
- 5 Lex Pappæ Poppæ a quibus lata.
- 6 Lex Pappæ & lex Poppæ diuersæ. Poppæ de frequentandis matrimoniis. Pappæ de iure ciuitatis.
- 7 Pappæ lex de dicendo testimonio.
- 8 Pappæ Poppæ lex.
- 9 Pappæ de sexagenariis & quinquagenariis non coniungendis & Tiberio abrogata & a Seneca, quia ultra eam ætatem generare homines possunt.
- 10 Masinissa post 86. annos filium generauit: Caro Censorius post 80. Cornelia post 62. & de Sara & Elizabetha.
- 11 Generationis inhibita, naturalis causa.
- 12 Semibus nuptia quare permilla.
- 13 Pappæ lex decimarum, ab iis qui liberos non haberent sublata. *Idem num. 14.*
- 14 Vxoris dñum, ut quoque in auxilium vitæ.
- 15 Vxoris bone utilitates.
- 16 Vxoris perueritas a coniugio detinet, & qua illa.
- 17 Cum vxore mariti duo boni dies tantum.
- 18 Vxor malem necessarium.
- 19 Vxor ceca, maritus surdus, qui nuptiam faciunt matrimonium.
- 20 Nuptia inducunt etiam ad proles certitudinem, & quare ea exigatur, sibi probatio est incerta nisi a nuptiis.
- 21 Filios proprios magis quam alienos & seipsos patres diligunt.
- 22 Filiorum remedium necessaria successione.
- 23 Filios non procreare pœna illegitimi matrimonii, vel susceptos non amare.
- 24 Per filios nomen posteritati consecramus.
- 25 Filii debent esse similes parentibus.
- 26 Filii causa laborum parentum, & quod acquirant.
- 27 Filiorum suppositio prohibita, eoque duplici modo fit.